

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ "РИНКОВА ВАРТІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА"

УДК 330.133

Мар'юк Т. В.

Розглянуто проблемні питання розмежування сутності понять "вартість", "ціна" та "цінність підприємства", а також понять "підприємство", "бізнес" і "фірма" з метою обґрунтування сутності ринкової вартості підприємства. Надано авторський підхід до розуміння сутності поняття "ринкова вартість підприємства".

Ключові слова: ринкова вартість підприємства, вартість, ціна, цінність, підприємство, бізнес, фірма, ринок.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ "РЫНОЧНАЯ СТОИМОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ"

УДК 330.133

Мар'юк Т. В.

Рассмотрены проблемные вопросы разграничения сущности понятий "стоимость", "цена" и "ценность предприятия", а также понятий "предприятие", "бизнес" и "фирма" с целью обоснования сущности рыночной стоимости предприятия. Предоставлен авторский подход к пониманию сущности понятия "рыночная стоимость предприятия".

Ключевые слова: рыночная стоимость предприятия, стоимость, цена, ценность, предприятие, бизнес, фирма, рынок.

THE THEORETICAL ASPECTS OF DEFINING THE ESSENCE OF CONCEPT "MARKET COST OF THE ENTERPRISE"

UDC 330.133

Mariuk T. V.

The problem questions the differentiating the categories of the cost, the price and the value of enterprise, and also of categories the enterprise, the business and the firm are considered in the article. It was made with the purpose of understanding the essence of concept the enterprise's market cost. The author's approach to the essence of concept "market cost of the enterprise" is exposed.

Key words: market, cost, price, value, enterprise, business, firm.

Визначення ринкової вартості підприємства досить часто стає одним з найбільш складних і важливих завдань при прийнятті виважених управлінських рішень. Вартість підприємства є тим інтегральним показником, що найбільш повно відображає всі результати діяльності підприємства і його значення для зацікавлених осіб. За кордоном управління за критерієм вартості визнано однією з найбільш ефективних парадигм розвитку підприємств.

Значний внесок у розвиток теорії вартості здійснили А. Сміт [1], А. Маршалл [2], Л. Абалкін [3], М. Туган-

Барановський [4] та інші вчені. Управлінню вартістю підприємства присвячені праці Т. Коупленда [5], С. Валдайцева [6], О. Мендрула [7] та ін.

Терміном "ринкова вартість підприємства" в літературних джерелах позначається велика кількість різних понять, що викликає плутанину та непорозуміння серед вчених-економістів. Більшість визначень ринкової вартості підприємства, що зустрічаються в сучасних економічних дослідженнях [8; 9], є модифікаціями наданого у Національних стандартах оцінки майна та майнових прав [10]: ринкова вартість підприємства – це вартість, за яку можливе відчуження об'єкта на певну дату оцінки, тобто у вузько-спеціалізованому розумінні. Автор же роботи [11] вказує, що під вказаним поняттям слід розуміти вартість діючого

підприємства або вартість 100 % корпоративних прав у діловому підприємстві. Мамонтова Н. А. [12, с. 136] наголошує, що вартістю підприємства є його ціна, визначена з урахуванням цінності матеріальних та нематеріальних активів, а також здатності приносити економічні ефекти. Отже, вдосконалення понятійного апарату є одним з найбільш актуальних питань при дослідженні теоретичних аспектів управління вартістю підприємства.

Метою даного дослідження є уточнення визначення сутності поняття ринкової вартості підприємства на основі існуючих підходів.

Щодо сутності поняття ринкової вартості підприємства, то автор вважає за доцільне розглянути її з позиції тлумачення окремих складових (рисунок).

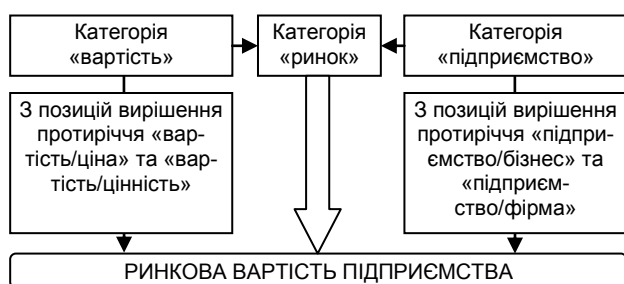

Рис. Складові поняття "ринкова вартість підприємства"

Спочатку необхідно визначитися із поняттям вартості як такої, коротко розглянути історичний шлях його розвитку, а саме еволюцію теорій вартості.

Момот Т. В. [13] пропонує умовно розподілити теорії вартості на дві групи: витратна концепція вартості та теорії, спрямовані на кінцеві результати виробництва. До першої групи відносяться трудова теорія вартості (А. Сміт, К. Маркс, Туган-Барановський М. І.), теорія витрат виробництва (Дж. Мілль, Р. Торренс, Н. Сеніор), теорія трьох факторів виробництва (Ж.-Б. Сей, Ф. Бастіа), теорія граничної корисності (К. Менгер, Джевонс У. С., Л. Вальрас), теорія попиту і пропозиції (А. Маршал, Е. Бем-Баверк). До другої групи належать інформаційна теорія вартості (Д. Белл), інституціональна теорія вартості (Коуз Р. Г., О. Вільямсон) та інші новітні теорії.

Автор пропонує класифікувати підходи до розуміння сутності категорії вартості таким чином:

вартість як витрати (наприклад, визначення згідно з роботою [1]);

вартість як грошовий еквівалент (наприклад, визначення згідно з роботою [2]);

вартість як цінність (наприклад, визначення згідно з роботою [14]).

З точки зору автора, саме третій підхід викликає особливий інтерес, оскільки його сучасні представники переконані, що категорія вартості є неправильним перекладом категорії цінності з англійської мови. Король В. А. [15] вважає, що "цінність" є інтересом реального або потенційного власника підприємства в його грошовому вимірі, а термін "вартість" стосується рівня витрат на отримання підприємства у власність. Отже, цінність знаходиться в тій площині економіки, де ідентифікуються цілі виробника, а вартість завжди є тільки засобом для їх задоволення [16, с. 30].

На відміну від вищерозглянутих авторів, на основі досліджень К. Менгера [17, с.101], який вважає, що "цінність є думкою, яку господарючі суб'єкти мають про значення благ, що знаходяться у їх розпорядженні, а тому

поза їх свідомістю вона не існує", а також базуючись на матеріалах економічного словника [18], у якому відзначено, що "сутність цінності у філософському розумінні є значення об'єкта, його достоїнства чи негативні риси, і не є чимось, що існує як річ, предмет, подія, явище, що має уречевлене втілення, це не атрибут речі, на відміну від вартості", можна зробити висновок, що цінність є надзвичайно суб'єктивною категорією, оскільки для кожного окремого індивіда цінність одного й того ж об'єкта буде різною. Підприємство становить матеріальний об'єкт, що потребує об'єктивного вимірювання його вартості, тому вартість є цілком об'єктивною категорією. Отже, автор схиляється до думки, що використання категорії вартості у словосполученні "ринкова вартість підприємства" є виправданим.

Ціна є грошовим виразом вартості, яка, у свою чергу, відображає властивості підприємства як товару. Вартість і ціна не є тотожними поняттями – вони збігаються тільки в разі рівності попиту та пропозиції.

Другим важливим моментом визначення теоретичних аспектів щодо сутності поняття ринкової вартості підприємства є усвідомлення різниці між поняттями "підприємство", "бізнес" та "фірма".

Бізнес визначається вченими-економістами майже однаково. Райзберг Б. А. [19, с. 362] визначає бізнес як ініціативну економічну діяльність, що здійснюється за рахунок власних або позикових коштів на свій ризик та відповідальність. Загородній А. Г. [20] пропонує розуміти бізнес як будь-який вид підприємницької діяльності, що забезпечує дохід чи іншу вигоду. У законодавстві України термін "бізнес" вживається скоріше як допоміжний, що вказує на визначену сферу економіки, галузь або вид діяльності. Так, згідно з роботою [10] бізнес – це певна господарська діяльність, яка проводиться або планується для провадження з використанням активів цілісного майнового комплексу. Отже, в усіх випадках бізнес розуміється як певний процес, дія. Автор має на меті визначити вартість певного об'єкта, а не процесу, і саме тому вважає недоцільним використання поняття "бізнес" до предмета даного дослідження.

Фірма – це слово іноземного походження, під яким найчастіше розуміють ім'я, вивіску, знак конкретного підприємства, що є в даній сфері економіко-організаційною формою бізнесу. Отже, вартість фірми не може повноцінно відображати всю вартість підприємства.

Щодо визначення поняття "підприємство", то воно регламентується великою кількістю нормативно-правових актів; значна увага цьому питанню приділяється також економістами – як науковцями, так і практиками.

Так, наприклад, Райзберг Б. А. [19] вважає, що підприємство – це самостійний господарючий суб'єкт з правами юридичної особи, який займається різними видами економічної діяльності. Сичова Г. І. [21, с. 25] визначає підприємство як виробничо-економічний та майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності. Але, на думку автора, таке визначення є недостатнім, адже підприємство – це не просто споруда, це і колектив працівників, їх знання та досвід; і ділова репутація, становище на ринку, суспільна корисність діяльності тощо.

Після прийняття у 1991 р. Закону України "Про підприємництво" та згідно з положеннями Господарського кодексу України з юридичної точки зору використання до суб'єктів господарської діяльності – юридичних осіб – всіх інших термінів-синонімів, окрім "підприємство", є некоректним. Отже, використання таких термінів, як "фірма", "бізнес" та інших, є юридично та законодавчо необґрунтованим.

Вартість підприємства як товару формується не інакше, як на відкритому ринку аналогічних підприємств, тому

очевидно, що вона є саме ринковою. До того ж згідно з Національними стандартами оцінки [10], якщо інше не передбачено, визначена вартість є ринковою. Отже, використання слова "ринкова" у прив'язці до словосполучення "вартість підприємства" є доцільним і необхідним.

З огляду на викладене вище, автор пропонує таке визначення: ринкова вартість підприємства – це розрахункова величина, виражена у грошових одиницях на конкретний момент часу, яка враховує кількісні та якісні компоненти і дозволяє зробити висновок про значущість підприємства для зацікавлених осіб та суспільства загалом. Такий підхід конкретизує, що ринкову вартість підприємства як економічний результат формують не лише матеріальні активи, а й якісні компоненти, тому вартість підприємства набуває рис інтегрального показника ефективності, конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості підприємства та інших параметрів.

Отже, запропонований автором підхід до розуміння сутності поняття "ринкова вартість підприємства" дає змогу усунути неоднозначність у трактуванні окремих його складових, а також акцентує увагу на компонентах, що формують вартість. Подальші дослідження будуть спрямовані на вдосконалення методики оцінки ринкової вартості підприємства, що сприятиме підвищенню ефективності управління нею з метою задоволення потреб власників.

Література: 1. Смит А. Исследования о природе и причине богатства народов / Смит А. – М. : Соцэкгиз, 1962. – 684 с. 2. Маршалл А. Принципы политической экономии : в 3-х т. / Маршалл А. – М. : Прогресс, 1983 – 1984. – 1080 с. 3. Абалкин Л. И. Политическая экономия и экономическая политика / Л. И. Абалкин. – М. : Мысль, 1970. – 232 с. 4. Туган-Барановський М. Основи політичної економії / Туган-Барановський М. І. ; наук. ред. С. М. Злупко. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 628 с. 5. Коупленд Т. Стоимость компаний: оценка и управление / Коупленд Т., Коллер Т., Муррин Дж. ; пер. с англ. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Олимп-Бизнес, 2005. – 576 с. 6. Валдайцев С. В. Оценка бизнеса и управление стоимостью предприятия : [учебн. пособие для студ. вузов] / С. В. Валдайцев. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 720 с. 7. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємств : монографія / Мендрул О. Г. – К. : КНЕУ, 2002. – 272 с. 8. Мітюков І. О. Фінансові послуги України : енциклопедичний довідник : у 6-ти т. Т. 5 / І. О. Мітюков. – К. : Укрбланковидав, 2001. – 890 с. 9. Маркус Я. І. Посібник з оцінки бізнесу в Україні : навч. посібн. / Я. І. Маркус. – К. : Міленіум, 2002. – 320 с. 10. Про затвердження Національного стандарту № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав" : Постанова КМУ від 10 вересня 2003 р. № 1440 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1440-2003-%EF>. 11. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібн. / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с. 12. Мамонтова Н. А. Управління вартістю компанії: теоретико-методологічні аспекти / Н. А. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8 (110). – С. 135–139. 13. Момот Т. В. Вартісно-орієнтоване корпоративне управління від теорії до практичного впровадження / Т. В. Момот. – Х. : ХНАМГ, 2006. – 380 с. 14. Вальрас Л. Элементы чистой политической экономии / Вальрас Л. – М. : Изграф, 2000. – 448 с. 15. Король В. А. Про цінність і вартість в системі фінансового менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-stock.com/assets/files/value.pdf>. 16. Мних О. Трансформація власності у розвитку відносин "підприємство-клієнт" : монографія / О. Мних, А. Чубла. – Львів : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2007. – 250 с. 17. Австрийская школа в политической экономии // К. Менгер, Е. Бем-Баверк, Ф. Визер ; предисл., коммент.,

сост. В. С. Автономова ; пер. с нем. – М. : Экономика, 1992. – 491 с. 18. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник : у 2-х т. Т. 1 / [Мочерний С. В., Ларіна Я. С. та ін.]. – Львів : Світ, 2005. – 616 с. 19. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. – 2-е изд., испр. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 479 с. 20. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. – Львів : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2005. – 714 с. 21. Сычова Г. И. Оценка стоимости предприятий (бизнеса) / Сычова Г. И., Колбачов Е. Б., Сычова В. А. – Ростов н/Д : Феникс, 2003. – 384 с.

References: 1. Smit A. Issledovaniya o prirode i prichine bogatstva narodov [Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations] / Smit A. – М. : Sotsekiz, 1962. – 684 p. 2. Marshall A. Printsipy politicheskoy ekonomii : in 3 vol. [Political economy principles] / A. Marshall. – М. : Progress, 1983 – 1984. – 1080 p. 3. Abalkin L. I. Politicheskaya ekonomiya i ekonomicheskaya politika [Political economy and economic policy] / L. I. Abalkin. – М. : Mysl, 1970. – 232 p. 4. Tugan-Baranovskiy M. Osnovy politychnoy ekonomii [Political economy bases] / M. Tugan-Baranovskiy ; nauk. red. S. M. Zlupko. – Lviv : LNU im. I. Franka, 2003. – 628 p. 5. Kouplend T. Stoimost kompanii: otsenka i upravlenie [Valuation: measuring and managing the value of companies] / T. Kouplend, T. Koller, J. Murrin ; per. s angl. – [3-d ed., pererab. i dop.]. – М. : Olimp-Biznes, 2005. – 576 p. 6. Valdaytsev S. V. Otsenka biznesa i upravlenie stoimostyu predpriyatiya : ucheb. posobie dlya stud. vuzov [Valuing business and enterprise value management] / S. V. Valdaytsev. – М. : YUNITI-DANA, 2002. – 720 p. 7. Mendrul O. G. Upravlinnia vartistiu pidprijemstv : monografiia [Enterprises' value management] / O. G. Mendrul. – К. : KNEU, 2002. – 272 p. 8. Mitiukov I. O. Finansovi poslugy Ukrainy : entsyklopedychnyi dovidnyk : in 6 vol. : Vol. 5 [Financial services of Ukraine : the encyclopedic dictionary] / I. O. Mitiukov. – К. : Ukrblankovyddav, 2001. – 890 p. 9. Markus Ya. I. Posibnuk z otsinky biznesu v Ukraini : navchalnyi posibnuk [Manual on business valuation in Ukraine] / Ya. I. Markus. – К. : Milenium, 2002. – 320 p. 10. Pro zatverdzhennia Natsionalnogo standartu № 1 "Zagalni zasady otsinky maina i mainovykh prav" : Postanova KМУ vid 10 vepesnia 2003 r. No. 1440 [National standard "Bases of valuation the property and property rights"] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1440-2003-%EF>. 11. Tereshchenko O. O. Finansova diialnist subiektiv gospodariuvannia : navch. posibnyk [Financial activity of managing subjects] / O. O. Tereshchenko. – К. : KNEU, 2003. – 554 p. 12. Mamontova N. A. Upravlinnia vartistiu kompanii : teoretyko-metodologichni aspekty [Company's value management : theoretical and methodological bases] / N. A. Mamontova // Aktualni problemy ekonomiky. – 2010. – No. 8 (110). – Pp. 135–139. 13. Momot T. V. Vartisno-orientovane korporatyvne upravlinnia: vid teorii do praktychnogo vprovadzhenia [Value-oriented corporate governance : from theory to practice] / T. V. Momot. – Kh. : KhNAMG, 2006. – 380 p. 14. Valras L. Elementy chistoy politicheskoy ekonomii [Elements of pure political economy] / L. Valras. – М. : Izograf, 2000. – 448 p. 15. Korol V. A. Pro tsinnist i vartist v systemi finansovogo menedzhmentu [About value and cost in the system of financial management] [Elektronnyi resurs] / V. A. Korol. – Rezhym dostupu : <http://ua-stock.com/assets/files/value.pdf>. 16. Mnykh O. Transformatsiia vlasnosti u rozvytku vidnosyn "pidprijemstvo-klieynt" : monografiia [Property transformation in development of relations "the enterprise – the client"] / O. Mnykh, A. Chubla. – Lviv : Vydavnytstvo Natsionalno-go universytetu "Lvivska politekhnika", 2007. – 250 p. 17. Avstriyskaya shkola v politicheskoy ekonomii / K. Menger, E. Bem-Baverk, F. Vizer [The Austrian school in political economy] ; predisl., komment., sost. V. S. Avtomomova ; per. s nem. – М. :

Ekonomika, 1992. – 491 p. 18. Mochernyi S. V. Ekonomichnyi entsyklopedychnyi slovnyk : in 2 vol. : Vol.1 [The economic encyclopedic dictionary] / [S. V. Mochernyi, Ya. S. Larina ta in.]. – Lviv : Svit, 2005. – 616 p. 19. Raizberg B. A. Sovremennyy ekonomicheskiy slovar [The modern economic dictionary] / B. A. Raizberg, L. Sh. Lozovskiy, E. B. Starodubtseva. – 2-d ed., ispr. – M. : INFRA-M, 1999. – 479 p. 20. Zagorodnii A. G. Finansovo-ekonomichnyi slovnyk [The financial and economic dictionary] / A. G. Zagorodnii, G. L. Vozniuk. – Lviv : Vydavnytstvo Natsionalnogo universytetu "Lvivska politehnika", 2005. – 714 p. 21. Sychova G. I. Otsenka stoimosti predpriyatiy (biznesa) [Estimation the enterprise's (business) value] / G. I. Sychova, E. B. Kolbachov, V. A. Sychova. – Rostov-na-Donu : Feniks, 2003. – 384 p.

Інформація про автора

Мар'юк Тетяна Володимирівна – асистент кафедри економічного аналізу і фінансів, аспірант Криворізького технічного університету (50027, м. Кривий Ріг, вул. XXII партз'їзду, 11, e-mail: chocolate.87@list.ru).

Информация об авторе

Марьюк Татьяна Владимировна – ассистент кафедры экономического анализа и финансов, аспирант Криворожского технического университета (50027, г. Кривой Рог, ул. XXII партсъезда, 11, e-mail: chocolate.87@list.ru).

Information about the author

Mariuk Tetiana Volodymyrivna – Assistant of Finance and Economic Analysis Department, postgraduate student of Kryvyi Rig Technical University (XXII Party Congress str., 11, Kryvyi Rig, 50027, e-mail: chocolate.87@list.ru).

Рецензент
докт. екон. наук,
доцент Попов О. Є.

Стаття надійшла до ред.
18.10.2011 р.

МОДЕЛЬ ДИНАМІКИ СТРУКТУРИ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336:519.866

Смачило Т. В.

Запропоновано вдосконалення відомих методів моделювання динаміки структури фондів виробничого підприємства на основі врахування апріорних відомостей про організацію виробничого процесу та звітних значень модельованих величин за попередні періоди. Описано метод, який дозволяє автоматизувати обчислення параметрів моделі структури фондів підприємства і дає інструменти для імітації структурних зміщень потоків фондів підприємства шляхом обчислення значень відповідних коефіцієнтів через їх апроксимацію багатомірними степеневими поліномами.

Ключові слова: економіко-математичні методи та моделі, диференціальне рівняння, багатомірний степеневий поліном, концептуальна модель підприємства.

МОДЕЛЬ ДИНАМИКИ СТРУКТУРЫ ФОНДОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

УДК 336:519.866

Смачило Т. В.

Предложено совершенствование известных методов моделирования динамики структуры фондов производственного предприятия на основе учета априорных сведений об организации производственного процесса и отчетных значений моделируемых величин за предыдущие периоды. Описан метод, который позволяет автоматизировать вычисление параметров модели структуры фондов предприятия и дает инструменты для имитации структурных смещений потоков фондов предприятия путем вычисления значений соответствующих коэффициентов через их аппроксимацию многомерными полиномами степеней.

Ключевые слова: экономико-математические методы и модели, дифференциальное уравнение, многомерный полином степени, концептуальная модель предприятия.